

УДК 657/15(477)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ УЗГОДЖЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Штулер Г.Г.
Макарович В.К.
Владімірова Т.І.

В статті розкрито економічну сутність фінансової звітності, її зміст і роль в ринкових умовах господарювання, обґрунтовано методи формування фінансової звітності згідно міжнародного досвіду та вітчизняної практики. На основі аналізу діючої методики формування фінансової звітності, визначено напрями удосконалення умов формування інформації для складання фінансової звітності та гармонізації її зі світовими стандартами побудови фінансової звітності на різних рівнях управління підприємством.

Ключові слова: фінансова звітність, міжнародні стандарти фінансової звітності, методологія обліку, облікова політика, господарська діяльність.

ВСТУП

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки питання раціональної побудови ефективної системи фінансової звітності підприємства постає особливо актуально. Не випадково концепція складання та публікації звітності є провідним моментом щодо розгляду в системі національних стандартів у більшості економічно розвинених країнах світу. Така увага до звітності пояснюється тим, що будь-яке підприємство тією чи іншою мірою постійно потребує додаткових джерел фінансування. Знайти їх можна на ринку капіталу, залучаючи потенційних інвесторів та кредиторів шляхом об'єктивного інформування їх про результати своєї фінансово-господарської діяльності, тобто, в основному, за допомогою звітності. Наскільки привабливі оприлюднені звіти, що показують поточний і перспективний фінансовий стан підприємства, настільки висока ймовірність одержання додаткових джерел фінансування.

Система бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні потребує реформування, запровадження методології розкриття економічної інформації за міжнародними стандартами для забезпечення відкритості, прозорості та зіставності фінансової звітності суб'єктів господарювання. Це пов'язано з якісно новим напрямом розвитку фінансового сектору в Україні, зокрема, з наближенням нашої держави до Європи, а відповідно – західного методу стандартизації, а також – із залученням іноземних інвестицій в економіку, просуванням вітчизняних підприємств на міжнародні ринки капіталу та виходу із кризи.

Правильний підхід до побудови системи фінансової звітності та методології їх формування і подання, надасть можливість ефективно використовувати ресурси підприємства, підвищити достовірність та адекватність фінансової інформації, а відтак й здійснювати глибокий аналіз процесів та явищ, які негативно впливають на господарський процес діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у розробку теоретичних та практичних засад формування фінансової звітності внесли Ф. Бутинець, В. Швець, Г. Славюк, Б. Усач, С. Голова, В. Завгородній, В. Стражев, В. Пархоменко, С. Зубілевич та інші. Велику роль у цій справі відіграли методологічна рада з бухгалтерського обліку при Міністерстві фінансів України, Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ). Питанням щодо трансформації фінансової звітності, складеної за національними стандартами бухгалтерського обліку, займаються О.Головащенко, Г.Лютова, Н.Пирець, І.Тетерук, О.Ськіна, М.Поступайло, Н. Гордополова, Т. Кучеренко та ін.. Серед зарубіжних дослідників, які приділяють увагу проблематиці формування фінансової звітності, слід назвати О. Амата, Р. Антоні, А. Афанасєва, Дж. Блейка, Я. Вільямса, Х. Гернона, В. Качаліна, В. Ковальова, М. Коркіна, С. Модерова, ГД. Орле, А. Погорлецького, Я. Соколова, О. Соловйову й інші.

Метою дослідження є розгляд та аналіз проблем побудови фінансової звітності як важливого інструменту управління підприємством, що дозволяє оцінити результати діяльності, прогнозувати напрями підвищення ефективності господарювання. А також дослідження можливостей і шляхів подолання цих проблем, визначення перспектив гармонізації національної фінансової звітності з міжнародними стандартами фінансової звітності.

Для досягнення поставленої мети визначені наступні завдання:

- ї розкрити економічну сутність фінансової звітності, її зміст і роль в ринкових умовах господарювання;
- ї науково обґрунтувати та проаналізувати методи формування фінансової звітності згідно міжнародного досвіду та вітчизняної практики;

ї на основі аналізу діючої методики формування фінансової звітності, визначити напрями удосконалення умов формування інформації для складання фінансової звітності на різних рівнях управління підприємством.

1 ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Фінансова звітність за національними стандартами (у визначенні дослідників М.А.Поступайла, к.е.н., Н.В.Гордополової) в ряді випадків не забезпечує достатнього масиву достовірної та змістовної інформації за ключовими фінансовими та нефінансовими показниками діяльності, що знижує якість аналізу як поточного стану господарюючого суб'єкта, так і стратегії його розвитку. Тобто, дані фінансової звітності, що потрібні для управління підприємством мають ряд недоліків, які обмежують їхню інформаційну місткість. До таких недоліків слід віднести [6]:

- грошовий вид всіх активів (інформація за межами грошового віддзеркалення випадає зі сфери уваги фінансової звітності);
- несвоєчасність надання інформації користувачам з причини періодичності її складання відповідно до законодавства (квартал, рік). Даний недолік розв'язується за допомогою комп'ютеризації облікового процесу, тобто інформація може бути отримана у будь-який час.

Недоліком фінансової звітності також можна вважати: нестабільність грошової одиниці, особливо під час інфляційних процесів. Тому, відпрацьовуючи стратегію розвитку господарства, треба прогнозувати грошове визначення активів з урахуванням індексу інфляції; оцінку необоротних і оборотних активів за цінами їх придбання (хоча до останніх за новими правилами обліку можна застосовувати правило найменшої оцінки), яка не завжди відповідає ринковій (поточній) ціні. Цей недолік пов'язаний з попереднім, а також з кон'юнктурними явищами на ринку товарів і послуг.

Існує і такий недолік, як нереальне представлення інформації, що є наслідком суб'єктивізму тих, хто її складає. Часто фінансова звітність показує ту інформацію, яка є вигідною для власника. Особливо це торкається тих власників, у яких значна частина економічного потенціалу їх підприємств знаходиться в тіні.

Дослідження питань суб'єктивізму при складанні фінансової звітності дозволило встановити, що існує два види її перекручування: вуалювання та фальсифікація. Під вуалюванням слід розуміти всі перекручування фінансової звітності в межах, дозволених законодавством, тобто в рамках самостійно розробленої підприємством облікової політики. Під фальсифікацією треба розуміти застосування таких облікових прийомів, які не передбачені законодавчими документами. Вуалювання і фальсифікація може привести до різних наслідків відносно об'єктивності інформації фінансової звітності. В ході дослідження організації бухгалтерського обліку і порядку складання фінансової звітності на підприємствах України було з'ясовано, що найпоширенішим на практиці є одночасно і вуалювання, і фальсифікація даних фінансової звітності.

Проте, не можна зневажати й той факт, що якщо при формуванні фінансової звітності навіть не вдавалися ані до вуалювання, ані до фальсифікації, то все одно неможливо досягти об'єктивності звітних даних, оскільки чим більш точно виміряно кількісно один показник, тим менш точно обчислено інший показник, пов'язаний з ним. Це можна підтвердити на прикладі віддзеркалення у фінансовій звітності інформації про реалізовані товари: намагаючись найбільш реально відобразити в звітності отриманий фінансовий результат шляхом використання одного з методів оцінювання, рекомендованих П(С)БО 9 "Запаси" для визначення собівартості реалізованих товарів при їх списанні, підприємства занижують, або завищують оцінку товарних залишків, збільшують, або зменшують собівартість і тим самим перекручують фінансовий результат.

Переходячи від проблем, що обмежують інформаційну місткість фінансової звітності, потрібно звернути увагу на питання складання та подання фінансової звітності. До основних проблемних аспектів пропонуємо віднести такі:

- неузгодженість і суперечливість нормативних актів, складність розуміння та застосування для побудови системи фінансової звітності;
- один обов'язковий формат для подання фінансових звітів, що виключає можливість агрегування і згортання.
- можливість маніпулювання обліковою політикою підприємства, що суттєво знижує порівнюваність інформації, наведеної у фінансових звітах.

2 УЗГОДЖЕННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СКЛАДАННЯ, ОЦІНКИ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Виходячи із вищезазначеного, можна сформулювати основні напрями удосконалення складання, оцінки та подання фінансової звітності:

1. Визначити поняття „система фінансової звітності”, складові якої мають бути взаємопов'язаними і діяти як єдиний механізм на всіх етапах діяльності підприємства.
2. Затвердити законодавчо принципи класифікації звітності на підприємствах України з різними формами власності.

3. Створити відповідну нормативно-правову, методологічну й інформаційну базу щодо подання звітності підприємств до відповідних органів місцевого самоврядування.

4. Застосовувати міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО), які передбачають гнучкіший формат подання фінансових звітів, що дозволяє відображати конкретні особливості підприємства і запобігає накопиченню недоречної інформації. Формат МСБО надає користувачам доречнішу для прийняття рішень інформацію.

5. Внести корективи до законодавства, що дозволяє вносити зміни до облікової політики щорічно з початку звітного періоду. На відміну від «мобільної» облікової політики за національними стандартами, облікова політика за міжнародними стандартами може змінюватися тільки в разі прийняття нового стандарту або внесення змін до чинних, а також з метою підвищення інформативності фінансової звітності. Бо ж «стабільна» облікова політика дозволяє порівняти фінансову звітність за різні періоди.

Таким чином, правильне визначення класифікації звітності надає можливість вчасно і в правильному напрямку зорієнтуватися підприємцям для мобільного пошуку резервів подальшого розвитку і вдосконалення діяльності підприємства. Доцільним також є узгодження існуючої думки щодо поняття звітності в законодавстві та літературі.

Як одна з перспектив розвитку та підвищення ефективності побудови фінансової звітності в Україні актуальним є питання запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), метою яких є зведення до мінімуму розходження фінансової звітності різних країн і забезпечення на цій основі порівнянності і надійності інформації для різних користувачів.

МСФЗ містить у собі чітку економічну логіку та узагальнення світової практики. Дана система характеризується наступними характеристиками, які дозволяють трактувати її як основу для прийняття стратегічних рішень.

Для проведення результативного аналізу необхідно забезпечити співставність інформації, надати базу для порівняння. МСФЗ за рахунок послідовного застосування облікових принципів дають можливість оцінки діяльності та зміни стану господарюючого суб'єкта у часі та дозволяють користувачам аналізувати наслідки прийняття рішень та певною мірою робити обґрунтовані прогнози на майбутнє.

Іншим важливим аспектом аналітичності в МСФЗ є можливість співставлення фінансової інформації різних господарюючих суб'єктів, що і являє головний інтерес для інвестора.

Звітність включає в себе не тільки таблиці даних, але й описи фактів, що є важливими для користувачів. Така звітність дозволяє характеризувати не тільки обсяги та динаміку, але й якість господарської діяльності організації.

МСФЗ направлені на вираження найобережніших оцінок господарської діяльності підприємства. Такий підхід надає фінансовій інформації додаткову цінність, так як не дозволяє формувати завищених очікувань відносно до господарюючого суб'єкта [8].

Головне завдання трансформації національної системи бухгалтерського обліку полягає в прискоренні процесу її проведення у відповідність з вимогами ринкової економіки і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку, і наданої суб'єктам господарювання можливостей визначити рамки і форми управлінського обліку.

Бухгалтерські служби, на які покладено складання фінансової звітності за міжнародними стандартами, мають певні проблеми при трансформації фінансової звітності, які виникають з таких обставин:

- Неопрацьована методика трансформації.
- Розбіжності у методиках розрахунків статей фінансової звітності.
- Небажання незалежних аудиторів співпрацювати зі службами, відповідальними за трансформацію.
- Недостатня кваліфікація виконавців.

Приведення національної системи бухгалтерського обліку у відповідність з вимогами ринкової економіки і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку здійснюється за такими напрямками:

- законодавче закріплення принципів ведення бухгалтерського обліку;
- формування нормативної бази положення (стандарту); методичне забезпечення (інструкції, методичні вказівки, коментарії);
- кадрове забезпечення (підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів бухгалтерського обліку);
- міжнародне співробітництво (вступ і активна робота в міжнародних спеціалізованих професійних організаціях).

Мінімізувати різницю між звітністю, складеною власними бухгалтерськими службами та незалежними аудиторями, дозволить проведення процесу трансформації у такій послідовності [7]:

- 1) розробка облікової політики щодо складання МСФЗ та викладення її основних принципів
- 2) складання Регламенту трансформації з докладним викладенням усіх практичних моментів;
- 3) узгодження з незалежними аудиторями методик та підходів, які використовуватимуться при оцінці статей звітності;
- 4) автоматизація процесу трансформації;
- 5) максимально можливе наближення методологічних засад за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку;
- 6) проведення консультацій незалежними аудиторськими компаніями.

Трансформація національних фінансових звітів у звітність за міжнародними стандартами – складний процес, який потребує впевнених професійних знань, знань міжнародних стандартів, вміння застосовувати знання на практиці.

ВИСНОВКИ

Дослідивши ряд проблемних аспектів побудови системи фінансової звітності в Україні, доцільно зробити такі висновки: обмеженість інформаційної місткості, грошовий вид всіх активів (інформація за межами грошового віддзеркалення випадає зі сфери уваги фінансової звітності), питання невідповідності національних стандартів формування фінансової звітності міжнародним.

Вважаємо за необхідне, звернути увагу на вдосконалення методики складання фінансової звітності на законодавчому рівні з перегляду та вдосконалення розроблених і запроваджених положень (стандартів) бухгалтерського обліку з метою максимального наближення національної методики складання фінансової звітності до міжнародної, оскільки, фінансова звітність, складена за МСФЗ, задовольняє інформаційні потреби, які є загальними для всіх користувачів.

Подолання перешкод, які стоять на шляху реформи з питань гармонізації національного бухгалтерського обліку з МСБО та трансформації фінансової звітності – одна із пріоритетних задач, яку потрібно вирішити для подальшої інтеграції України у світову спільноту.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV// Головбух, Нормативні акти,-2000. – с. 4-8.
2. Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 р. № 1629 // www.rada.gov.ua.
3. Розпорядження КМУ від 24 жовтня 2007 р. № 911-р Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні
4. Положення (стандарти бухгалтерського обліку 1 “ Загальні вимоги до фінансової звітності”, зі змінами та доповненнями, затверджене наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.99 р., зареєстроване в Міністерстві юстиції України 21.06.99 р. № 391/3684.
5. Міжнародні стандарти фінансової звітності. (МСФЗТМ) 2004 / Фонд Комітету з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (ФКМСБО). – 2007. – Ч. 1. – 1272 с.; Ч. 2. – 1223 с.
6. Головащенко О.М. Інформаційні та структурно-методичні засади формування фінансової звітності. КНЕУ-2006.
7. Мельникова О.В. Проблеми трансформації фінансової звітності, складеної за вимогами національних стандартів, у звітність за міжнародними стандартами //Економіка і держава. –2006. - №9. – С. 34-35.
8. Савенков Д.Л. Влияние МСФО на систему стратегического учета и анализа предприятия //Менеджмент в России и за рубежом. – 2006. - №3. – С.61-66.

Штулер Ганна Гордіївна, ст. викладач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Макарович Вікторія Костянтинівна, ст. викладач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Закарпатський державний університет», м. Ужгород

Владімірова Тамара Іванівна, ст. викладач кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Закарпатський державний університет», м. Ужгород